

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 97. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr06val-shoot-idm139779801677120.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

ANDRE FORHOLD

Tempusvexel

Som numerus- og bestemthedsvexel er tempusvexel en stilnuance, der sjældent belyses af isolerede ord og vendinger, men må ses på stedet. Temmelig mange af eksemplerne synes at være rettede eller indløbne fejl, andre er næsten betydningsløse, atter andre pedantiske. Som de andre ændringstyper gælder den yngre form langt fra altid alle følgende tryk, da disse jo kan være sat efter det ældre tryk eller tilrettede. AJ 255 ff behandler emnet.

Præsens > præteritum

I 4321 *dandse de > dandsede de* fejl; 17520 *ville > vilde* fejl, diskuteret AJ 261, jf. II 25921, III 9719, III 11732, IV 26329, se app.; II 4236; 13212 historisk præsens forsvinder; 14535 *nu er hun død og borte i halvhundrede Aar > nu har hun været*: germanisme forsvinder, AJ 259 m.fl.exx. der forbliver; 241 *det er Midnat > var*: ikke urimeligt, da anførselstegn mangler, men *saaledes er det* i lin. 7 har ej heller anførselstegn og får ikke præteritum; 2367 og 2455 præter. indført i teksten med støtte i tekster før A; 25921 fejl, se app.; 285 *have > har (> havde D)*, *have* sandsynligst; III 13711 *kalde > kaldte*: fejl, se app. hertil og til III 14425, *kalde* er »altid«; III 155 *trænger*: **A** er »altids«-præsens > *trængte O*, ligeledes IV 18; V 5816-18 morsom saglig-logisk afglatning; 15121 se app. - Beslægtet V 8815 *bliver > skal blive* med forsigtig afstandtagen fra en sagoplysning.

Præteritum > præsens

I 17531 fejl; II 2712-13 *skulde ... kunde > skulle ... kunne*: fejlrettelse; 4341 dækning forsvinder; 30721 se app.; III 1583 fejl; IV 493 fejlrettelse, se app.; 2032 *de skaanede > de skaane*: præsens at foretrække ifl. app., der ikke markerer, at noten gælder det første *skaanede*; V 16328. - Hertil II 31322 *gjorde > [havde] gjort*, se app.; III 4129 [er] *skeet > skeer*, sikkert den bedre form.

Materialet er ikke stort eller værdifuldt, men viser ihvertfald, at et stiltræk som historisk præsens, så nærliggende i fortalte eventyr, er benyttet eller forsmået teksterne igennem og ikke skal efterreguleres - ganske som andre væsentlige træk i eventyrsproget. Et eksempel som V 151 *Der blæstes qROB*, *Der blæses A* burde nok have medført en textrettelse til **blæstes*.

98

Varianter ved hjælpe- og modalverber

være/have som hjælpeverbum

I 134 *aldrig havde Tiden fløiet saa hurtig > var D*; III 19 *havde ... forvildet sig derhen, krøbet op > ... var krøbet op B*; 96 *Jeg har ... gaaet ud fra > er C*; II 263 *have kommet > være kommen D*, jf. 134 *havde, De kommet > var B*, begge steder citeret MD III 142 som exx. på gammeldags brug af *have* + [blevet], og, endnu mere gammeldags, andre] intransitive participier med irreal betydning. II 303 *havde ... truffet > var ... truffen*: engangsbegivenhed, ikke durativt, derfor bedre *var*, ligeledes IV 139 *var vandret afsted efter > havde A2*, *var C*. - Omvendt II 290 *nu er det truffet saa O > nu har det truffet sig saa A*. En smuk variation forskertses III 136 i **C**, når *har udstridt* indføres i forbindelsen: *Da Solen var heelt nede, var Anne Lisbeths Sjæl heelt oppe* [disse ordspil!], *hvor der er ingen Frygt, naar den her er udstridt, og udstridt havde Anne Lisbeth*.

Infinitiv/participium efter finit

Materiale gives MD III 154, karakteriseret som gammeldags eller vulgært sprog. Noteret er I 37 *kunde være hans egen > været D*; III 24 Igl. **A4**, i sammenhængen det rimeligste, omend det korrekte *have* havde »reddet« situationen; III 93 *mindre kunde det da ikke være > været C*; IV 258 *havde kunnet see(t) sig selv,*

se app., seet må vist kaldes lapsus. Efter *gide*, se MD III 67 om moderniseringer som II 210 *gad ... holdt > gad ... holde D*.

Variationer omkring at

Se AJ 250. Noteret er I 45 *og saae en stor Brændenælde staae at gjøre Pantomime > staae og B*; 48 *vilde komme at engagere hende > komme og B*, begge steder reguleringer af overkorrekt *at*. Lgl. II 285 *staae at bare dig > og D*; IV 19 *ned at glide > og* er straks mindre klar. - Hertil II 28 *ikke at finde > ikke til at finde D*; II 311 *færdigt at > færdig ved at C*, se AJ 208 under præpositioner. Jf. s. 107.

Diverse forbindelser

I 136 *var, som det skulde > skulde være D*; II 227 *hun saae fra Bogens Blade løftede sig ... Rose O > løfte sig A*; III 54 samme konstruktion **A > C**, desuden IV 97. IV 249 *lad ham fri > lad ham være fri D* er en modernisering, 259 snarere en fejl: *Meget skulde hun ikke kunne fortælle > ikke fortælle D*. - II 109 *lyst m > lyste A > lyse gjorde den ogsaa B*, se DO

99

VII 521 og MD III 69 med belæg for rettelser. - Med få liniers mellemrum findes II 144 *Gangen var med gamle Portrætter*, 145 *Altanen ... var med saa meget Grønt*, hvilket har forekommet **D** for uformelt, hvorfor det er rettet til *var behængt ... var bevokset*. Se AJ 240.

Sammensætning med adverbium incl. be-

En halv snes steder har verber (især participier) ændret, mistet eller modtaget et adverbialt førsteled eller præfixet *be-*. Et par tilfælde er specifikke for **C**: II 119 *afbrændte > nedbrændte*, IV 114 *gruvvækkende > gruopvækkende*; ellers tilhører de **D**'s mange reguleringer: II 139 *at frie ham fra den Smule Liv > befrie*, 306 *fremsuccede > succede*, III 81 *afvaskede den Dødes Ansigt > vaskede*, 107 *perle bestukken > perlestukken*, 166 *daaret > bedaaret*, IV 152 og 173 *sneebedaskkede > sneedskkede*, desuden III 138 *fortalt om > talt om B*. De to sidstnævnte har vi i det flg. tillagt en stilistisk hensigt, de fleste må betegnes som harmløse og måske netop derfor ganske typiske moderniseringer.

Vaklen mellem *uægte* og *ægte* sammensætning af verber findes vist kun i participier: II 79 *ere sagte til > ere tilsagte*, 81 *to blive vist gifte bort > bortgiftede*, 134 *der var lyst op > oplyst*, alle tre **D**-rettelser af moderniserende, måske også lidt mindre talesproglig karakter. Derimod kan urettede gamle former som II 205 *levere* af findes. Adverbiet fra *uægte* sammensætninger kan imidlertid tabes: II 320 *gav ham med A > gav ham O*, I 175 *for at polere dem (af)*, IV 200 *derpaa kittede hun Hullet (til)*, eller tilføjes: II 176 *og om Aftenen steg Maanen (op,) rund og stor*, III 155 *hyllet i A > hyllet ind i O*. Exemplerne tangerer nogle af de under præpositionsbrugen nævnte, se nedenfor.